

Actieplan Jeugddelinquentie en bestrafning van ouders

Diverse bedenkingen

Gianni Loosveldt

Kenniscentrum Gezinswetenschappen – Odisee Hogeschool

Colofon

Referentie Loosveldt, G. (2023). *Actieplan Jeugddelinquentie en bestraffing van ouders. Diverse bedenkingen*. Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Contact Odisee - Kenniscentrum Gezinswetenschappen
Huart Hamoiriaan 136, 1030 Schaarbeek
02-240 68 40
kcgezinswetenschappen.odisee.be
kcgezinswetenschappen@odisee.be

Inhoud

1. Situering	4
2. Een amalgaan van maatregelen.....	6
2.1. Een verrassing?.....	6
2.1.1. Verrassingseffect relatief	6
2.1.2. Geen evaluatie	7
2.1.3. Geen participatie.....	7
2.2. Inhoudelijke kritiek.....	8
2.2.1. Discutabele onderbouw	8
2.2.2. Preventie van wat?	9
2.2.3. Welke inbreng van Welzijn?	9
2.2.4. Kritiek op het plan of vooral op het decreet-Jeugddelinquentierecht? ...	10
2.2.5. Juridische kritiek	11
2.2.6. Systemiekritiek.....	12
3. Bestrafen van ouders	13
3.1. ‘Feit vergemakkelijken door gemis aan toezicht’ als misdrijf	13
3.1.1. Artikel 84 van de Jeugdbeschermingswet	13
3.1.2. Weinig veroordelingen?.....	13
3.1.3. Samenhang met het jeugddelict	14
3.2. Bezwaren tegen werkstraffen voor ouders.....	15
3.2.1. Ballonnenbeleid?	15
3.2.2. Wettelijke basis onvoldoende precies.....	16
3.2.3. Beperkingen inherent aan een werkstraf	17
3.2.4. Doorkruist ouderlijke betrokkenheid in decreet-Jeugddelinquentierecht	18
3.2.5. Burgerlijke aansprakelijkheid van ouders weg van foutvermoeden	19
3.2.6. Straffen om te straffen: niet evidence-based.....	20
4. Tot slot.....	22
5. Bibliografie	24

1. Situering

In 2019 kwam het [decreet-Jeugddelinquentierecht](#) tot stand. Het neemt de **verantwoordelijkheid van jongeren als uitgangspunt**, waarbij het beschermingsmodel wordt verlaten. Met het decreet moet de reactie op jeugddelicten duidelijk, snel, constructief en herstelgericht zijn. Dat zowel voor de delictpleger, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken, het slachtoffer en de ruimere samenleving. Het decreet voorziet in een differentiatie van afhandelingsmogelijkheden op parketniveau en reacties op rechtbankniveau (maatregelen ten aanzien van verdachten, sancties ten aanzien van delictplegers).

De **volledige implementatie van het decreet liet op zich wachten**. Het [uitvoeringsbesluit](#) voor de nieuwe werking van de gemeenschapsinstellingen (afdelingen ‘gesloten oriëntatie’, ‘gesloten begeleiding’ en ‘gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar’) trad pas in werking op 1 maart 2023. Met het decreet werd het verblijf van jongeren in een verontrustende situatie in gemeenschapsinstellingen uitgesloten. Deze maatregel stootte op [verzet](#) bij bepaalde magistraten die geen heil zagen in het ‘veilig verblijf’ bij private voorzieningen. Die uitsluiting werd pas effectief op [1 maart 2023](#).

Op 9 juni 2023 deelden de Vlaamse ministers van Justitie en Welzijn hun [Vlaams Actieplan Jeugddelinquentie](#) mee aan de Vlaamse Regering. Aanleiding hiervoor lijkt de perceptie te zijn van een **toegenomen illegaal wapenbezit** bij jongeren. Wekelijks is er één steekincident *in België* waarbij een jongere betrokken is, lezen we. Ook wordt gewezen op groepsdynamieken en sociale media die spelen bij jeugddelinquentie. In de begeleidende [nota](#) lezen we dat de excellenties “gebaseerd op wat er op het terrein wordt waargenomen [...] enkele zaken [willen] aanscherpen en enkele lacunes [willen] wegwerken, rekening houdend met de stijgende complexiteit binnen jeugddelinquentie alsook de verharding van bepaalde vormen van criminaliteit bij jongeren”.

Het actieplan bestaat uit **vijftwintig acties**. Na berichtgeving over het plan in de kranten vanaf 13 juni zat het spel op de wagen. Centraal in de heftige reacties stond de mogelijke bestraffing van ouders naar aanleiding van jeugddelicten gepleegd door hun kinderen. Andere acties bleven onderbelicht.

Eerst gaan we in op het plan als geheel en vervolgens snijden we de bestraffing van ouders aan.

2. Een amalgaan van maatregelen

2.1. Een verrassing?

Het actieplan kwam voor velen als een verrassing. Drie opmerkingen daarbij. Het plan mag slechts ten dele verrassen (1). Daar staat tegenover dat een plan zonder voorafgaande evaluatie van het decreet-Jeugddelinquentie inderdaad verrassend genoemd mag worden (2). Bij gebrek aan participatie door stakeholders wordt dit effect nog versterkt (3).

2.1.1. Verrassingseffect relatief

Het verrassingseffect moet gerelativeerd worden *in zoverre* de ‘acties’ deel uitmaken van **lopend beleid**.

Het plan bestaat uit een amalgaan van maatregelen, waarvan sommige reeds in [beleids- en begrotingstoelichtingen](#) aan bod kwamen en vaak nieuwe regelgeving veronderstellen. Dat is bijvoorbeeld het geval voor het ‘kortverblijf’ van 14 dagen in gemeenschapsinstellingen, een ‘[corona-experiment](#)’ dat inmiddels in een [voorontwerp van decreet](#) is gegoten.

Het ene plan kondigt ook een ander plan aan, een actieplan ‘Samen tegen Schooluitval’ (dat er al in [2015](#) was). De actie rond mediawijsheid lijkt eerder op het herkauwen van het bestaande.

Sommige acties knopen aan bij het [Vlaams regeerakkoord](#) 2019-2024 (bv. ketenaanpak met casusoverleg).

Bepaalde acties waren eigenlijk al een *fait accompli* nog voor het plan op de regeringstafel kwam.

Dit is het geval voor het casusoverleg (in het kader van artikel 458ter van het Strafwetboek) dat niet enkel per individuele jongere, maar ook op ‘groepsniveau’ (bv. jongeren uit dezelfde buurt of *drillrapbendes*) moet kunnen plaatsvinden. Met het [decreet van 30 juni 2023 over de verwerking van de persoonsgegevens in het kader van een multidisciplinaire](#)

samenwerking bij deelname aan een casusoverleg op basis van artikel 458ter van het Strafwetboek wordt dit mogelijk.

De acties in het plan die slaan op de uitvoering van het decreet mogen al helemaal geen verbazing wekken. Dat is het geval voor de terbeschikkingstelling en de elektronische monitoring. Sterker nog, dat het meer dan vier jaar duurt om sommige bepalingen te implementeren – voor de terbeschikkingstelling is een samenwerkingsakkoord nodig - mag te denken geven.

2.1.2. Geen evaluatie

In zoverre het plan decretale wijzigingen beoogt (bv. de mogelijkheid van elektronische monitoring in de fase van de voorlopige rechtspleging) is het vreemd dat de bewindslui zich niet eerst rekenschap geven van een **evaluatie** die nog moet worden neergelegd bij het Vlaams Parlement. Zoiets zou sporen met een normale beleidscyclus.

De evaluatie kan er evenwel nog niet zijn, vermits het [uitvoeringsbesluit](#) rond de langdurige gesloten begeleiding pas in werking is getreden op 1 maart 2023 en het decreet een wetenschappelijke evaluatie hiervan voorschrijft.

2.1.3. Geen participatie

De [Unie van Nederlandstalige Jeugdmagistraten](#) is over een aantal punten gehoord, maar **van participatie was geen sprake**. Ook cliëntenorganisaties waren verbaasd. Had een gedegen raadpleging van alle stakeholders een andere tekst opgeleverd? Dat is maar de vraag. De kans om bepaalde passages bij te sturen vanuit het **perspectief van ouders en jongeren** werd alleszins verkeken. Zo wordt in het plan verwezen naar Duitsland, waar hoogbejaarden nog veroordeeld worden door de jeugdrechtbank voor misdaden die zij als minderjarige hebben gepleegd tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit wordt aangehaald onder een actie die ertoe strekt de maximale leeftijdsgrens van 23 jaar voor jeugddelicten af te schaffen, een actie die nauwelijks enig bereik zal hebben (wat inmiddels in het genoemde voorontwerp van decreet gegoten is). Dit zorgde voor onbegrip bij cliëntenorganisaties. Ook

al gaat het slechts over een vermeende associatie van alle vormen jeugddelinquentie met oorlogsmisdaden, in de beleving van de doelgroep werkt dit stigmatiserend ([Cliëntenforum](#), 2023). Dit was vermijdbaar.

2.2. Inhoudelijke kritiek

De inhoudelijke kritiek op het plan is meerledig. We hebben vragen bij de onderbouw van het plan (1). Het preventieve luik hangt in het ijle (2) en de inbreng vanuit Welzijn oogt zwak (3). We stellen de vraag in hoeverre de kritiek op het plan eigenlijk vooral geen kritiek is op het decreet-Jeugddelinquentierecht (4). Bij onderdelen van het plan zijn juridische bedenkingen te maken (5). Ook zien we dat het plan vatbaar is voor systeemkritiek (6).

2.2.1. Discussabele onderbouw

Er kunnen vragen worden gesteld bij de **onderbouw van het plan**. Het plan steunt deels op het onderzoek in het kader van het project Kompas+ (KetenOndersteuning Minderjarige Plegers Antwerpen Stad Plus) ([Nuytiens](#), 2023). In de begeleidende nota wordt verwezen naar een magazine van het Nederlands Jeugdinstituut met 'lessen uit de praktijk' ([Dopper et al.](#), 2023). Ging het beleid ook aan de slag met andere criminologische inzichten? Er wordt wel onderzoek aangehaald (bv. 'rechtsvergelijkend onderzoek'), maar dan zonder bronvermelding.

Nog ergerlijker zijn de **beweringen over ouders van (pre-)delinquenten¹ jongeren** waarbij we ons de vraag stellen welke de empirische basis ervan is. Het gaat om beweringen die een simplistische causaliteit veronderstellen (in de zin van: als ouders hun plichten hadden vervuld, dan had het gedrag zich niet voorgedaan): bv. "Ouders en andere direct betrokkenen in de sociale omgeving van de jongere treden niet altijd op tegen die zaken" of nog, "ouders die er niet altijd onvoorwaardelijk zijn voor hun kind, of ouders die niet

---

¹ Predelinquentie is een moeilijk af te bakenen begrip. Het gaat om gedrag dat aanleiding kan geven tot delinquentie.

standvastig zijn”. We komen hierop terug. Tegelijk lezen we dat veel (!) jongeren hun delicten plegen onder invloed van drugs. Mogen we ervan uitgaan dat zelfs de beleidsmakers een verslavingsproblematiek bij jongeren niet eenzijdig terugvoeren tot de ouders of de opvoeding (maar wellicht niet wetende dat bijvoorbeeld kinderen en jongeren met een autismespectrumstoornis vatbaarder zijn voor het ontwikkelen van een verslavingsproblematiek)?

2.2.2. Preventie van wat?

Het actieplan bevat een preventief luik, maar waarop is die preventie gericht? Op het **creëren van een kansrijke omgeving of enkel op het voorkomen van jeugddelicten** ([Reynders](#), 2023, [Cliëntenforum](#), 2023)?

We kunnen ons ook niet van de indruk ontdoen dat de ‘acties’ ter zake wat in het ijle blijven hangen. Zo wordt er ‘buurtgericht werken’ voorzien, waarmee wellicht iets anders wordt bedoeld dan het project ‘[zorgzame buurten](#)’? Wordt het maatschappelijk opbouwwerk terug uitgevonden? Ouderavonden in het secundair onderwijs: hoe ziet men dat concreet? Hoe denkt men de ouders te bereiken die men wil bereiken? Zitten ouders met een verslaafde zoon te wachten op een sessie over hoe het ‘puberbrein’ werkt en over het stellen van grenzen en het houden van toezicht? Die ouders worden dan verondersteld “in gesprek te gaan en ervaringen uit [te] wisselen” met andere ouders? Wij zien zeker dat gezinnen ondersteunend kunnen zijn voor andere gezinnen, maar investeren in vertrouwen is een werk van lange adem. Dat doe je niet op een paar avonden.

2.2.3. Welke inbreng van Welzijn?

Het plan is het werk van minstens **twee penhouders**. De initiatiefneemster is de [Vlaamse minister van justitie](#) die haar collega van welzijn liet aansluiten. Dat is er aan te merken. Men zou bijvoorbeeld verwachten dat ‘[Vroeg en Nabij](#)’ in beeld komt ([Reynders](#), 2023). Dat is vreemd, zeker wanneer we in het plan lezen dat “[e]r [...] een lange aanloop [is], met een complexiteit van contextuele factoren, met zorgen over veiligheid en mogelijkheden, thuis, op school, op straat of elders, waarin op cruciale momenten de kans om hierop in te werken

niet (kon) of onvoldoende werd genomen, hetzij door de ouders, hetzij door andere actoren”.

En verder: “Daarnaast blijkt een substantieel deel van de KOMPAS+ jongeren zwak(ker) begaafd te zijn”. Daarvoor wordt gekeken naar het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH). En wat heeft de Vlaamse minister van Welzijn met het VAPH concreet te bieden? Niets meer dan wat vandaag het geval is?

2.2.4. Kritiek op het plan of vooral op het decreet- Jeugddelinquentierecht?

De kritiek kan ook neerkomen op het in vraag stellen van de **keuzes die gemaakt zijn met het decreet-Jeugddelinquentierecht**.

Met het decreet is elektronische monitoring, gepaard gaande met begeleiding, al voorzien. Dit is mogelijk bij de uitvoering van een positief project als sanctie, een ambulante sanctie en voorwaarden als sanctie. Het actieplan voorziet dat dit ook mogelijk wordt in de voorbereidende rechtspleging. Het is ook de bedoeling dat elektronische monitoring ook als een op zichzelf staande maatregel of sanctie toegepast kan worden.

[Critici](#) stellen dat een enkelband niet enkel een stigma (onder meer in een schoolse context) zou kunnen zijn, maar in sommige jongerenbendes evengoed een statussymbool waarmee de daders kunnen opscheppen. Dit sluit aan bij de theorie van de maatschappelijke kwetsbaarheid (Vettenburg & Walgrave, 2008).

Met het decreet-Jeugddelinquentierecht wordt, weliswaar niet absoluut, een scheidingslijn getrokken tussen lopende of nog op te starten jeugdhulpverlening (decreet-Integrale jeugdhulp) en reacties op een jeugddelict. Een terecht [pleidooi](#) voor meer investeringen in jeugdhulp, inclusief gezinsondersteuning ([Vlaamse Jeugdraad](#), 2023; [Unie der Nederlandstalige Jeugdmagistraten](#), 2023), is dan misschien minder besteed aan degene die bevoegd is voor de Vlaamse justitie.

Men kan het actieplan verwijten dat het te veel nadruk legt op de verantwoordelijkheid van ouders, en dat de rol van de samenleving en sociaaleconomische factoren buiten beeld

blijven. De Werkgroep Jeugdsanctierecht beoogde een gedeelde verantwoordelijkheid van de jongere, zijn context en de bredere samenleving. In het decreet-Jeugddelinquentierecht daarentegen ligt de klemtoon voor sommige [critici](#) op de individuele verantwoordelijkheid en schuld van de jongere en de ouders. De herstelbenadering in het decreet maakt dan een opening naar individualisering van de verantwoordelijkheid. Maatschappelijke verantwoordelijkheid zou inhouden dat een adequaat antwoord worden geboden op de noden en behoeften van mensen die in precaire omstandigheden leven en die vooral vragen om ondersteuning, begeleiding en toeleiding naar de juiste hulpverlening. Het gaat dus niet echt om een nieuwe kritiek.

2.2.5. Juridische kritiek

Kritiek op het plan kan zeker ook **juridisch** gefundeerd zijn.

Zelfs met een decretale basis rijst de vraag of het ‘casuoverleg op groepsniveau’ verzoenbaar is met het grondrecht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. De [Gegevensbeschermingsautoriteit](#) gaf hieromtrent geen specifiek advies en in de parlementaire voorbereiding komt dit niet aan bod. De [Vlaamse minister van Justitie](#) stelde wel dat het decreet “zowel de huidige als de toekomstige projecten over casuoverleg [afdekt]”.

Ook andere vormen van gegevensdeling die het plan voorziet (“tussen de correctionele en jeugdrechtbanken, tussen de gemeenschapsinstellingen en de collega’s van het volwassen gevangeniswezen en tussen hulpverleners in de jeugdzorg en de volwassenzorg”) doen wenkbrauwen fronsen.

Het kortverblijf in gemeenschapsinstellingen vloekt met het *ultimum remedium*-principe dat verankerd is in het decreet-Jeugddelinquentierecht. Hiermee gaat het beleid in tegen de verdedigbare keuze dat een plaatsing in een gemeenschapsinstelling voorafgegaan moet worden door een gesloten oriëntatie. De analyse van Pleysier (2023) hierover strekt tot aanbeveling.

De [Vlaamse minister van Justitie](#) ziet de (optie van een) werkstraf voor ouders als ‘een stok achter de deur’. Voor wat? Om hun kinderen op het rechte pad te houden of (ook) om ‘welwillendheid’ van hen af te dwingen op parket- en/of rechtbankniveau? Dat laatste staat op gespannen voet met het vermoeden van onschuld (een kritiek die ook speelt bij de afhandeling op parketniveau).

Komt het de Vlaamse Gemeenschap [bevoegdheidsrechtelijk](#) wel toe om te voorzien in een strafbaarstelling van ouders? De federale wetgever bleef immers bevoegd voor het bepalen van strafrechtelijke regels waarbij gedragingen die inbreuk plegen op de jeugdbescherming, als misdrijf worden omschreven.

2.2.6. Systemiekritiek

De kritiek kan een *systemiekritiek* zijn. Sommige critici koppelen hun kritiek op de bestraffing van ouders ook aan een fundamentele kritiek op de jeugdhulp. Zij zien heel wat jongeren die al een langer traject in en uit de jeugdhulp liepen, en waarbij er in deze trajecten vaker momenten waren die zij (en met hen ook hun gezin) als sterk negatief ervaren hebben ([Naert et al.](#), 2023). Dit plan is in essentie geen jeugdhulpverleningsplan, wat samenhangt met de hierboven aangehaalde keuze. Voor een systeem-kritische benadering is zeker een plaats, maar dit overstijgt het voorliggende regeringsdocument.

3. Bestrafen van ouders

De meeste aandacht voor het plan ging tot nog toe naar de bestraffing van ouders. Onze analyse van en onze kritiek op deze specifieke 'actie' in het plan zijn gelaagd. We gaan in op de bestaande strafbaarstelling van het vergemakkelijken van een jeugddelict door een gebrek aan toezicht. We gaan in op de piste om voor dit misdrijf ook werkstraffen voor ouders te voorzien.

3.1. 'Feit vergemakkelijken door gemis aan toezicht' als misdrijf

3.1.1. Artikel 84 van de Jeugdbeschermingswet

Met de 'actie' lijkt men verder te willen bouwen op **een oude, maar nog geldende bepaling in de Jeugdbeschermingswet** (art. 84). In alle gevallen waarin een minderjarige een jeugddelict heeft gepleegd en welke 'maatregel' (vandaag 'sanctie') ook tegen hem is genomen, kan, indien het **feit vergemakkelijkt werd door gemis aan toezicht**, degene die de minderjarige 'onder zijn bewaring' heeft, veroordeeld worden tot gevangenisstraf van één dag tot zeven dagen en/of tot een geldboete van één tot vijftwintig EUR (x8).

Het gaat om een strafbepaling die de ministers eventueel willen verruimen zodat ook een werkstraf mogelijk wordt. In 2022 verving het Vlaams Parlement in artikel 84 al de woorden 'als misdrijf omschreven feit' door 'jeugddelict'. Tijdens die [parlementaire bespreking](#) was er geen enkele volksvertegenwoordiger die het behoud van de bepaling in vraag stelde. Er werd met geen woord over gerept.

3.1.2. Weinig veroordelingen?

Voor zover we weten, bestaan er **geen cijfergegevens van het aantal veroordelingen op basis van artikel 84 van de Jeugdbeschermingswet**. Iets doet ons vermoeden dat dit aantal

laag zal liggen. Het veronderstelt vooreerst een vordering van het parket. Jeugdrechters zullen zelf ook een **opportuiniteitsbeoordeling** maken. Een geldboete kan bijvoorbeeld haar doel voorbij schieten, zeker bij ouders die minvermogend zijn).

Of nog, ouders kunnen om diverse redenen al langer uit beeld zijn. Bij exclusieve gezagsuitoefening door een ouder kan de andere ouder nog toezicht houden op de opvoeding van het kind, maar is er geen 'bewaring' meer. Bij een volledige ontzetting van een ouder uit het ouderlijk gezag wordt het recht van bewaring en opvoeding in hoofde van die ouder uitgesloten. De verantwoordelijkheid komt dan te liggen bij de ouder die als enige de 'bewaring' heeft van de jongere. Een jeugdmagistraat kan hiermee rekening houden.

Noteer ook dat de bestraffing van ouders vandaag enkel mogelijk is voor zover de minderjarige die een jeugddelict heeft gepleegd, nog minderjarig is op het ogenblik van de procedure ten gronde voor de jeugdrechtbank.

Merk op dat artikel 84 van de Jeugdbeschermingswet niet enkel het gebrek aan ouderlijk toezicht viseert. De toezichtverplichting geldt ook voor degene die de minderjarige 'onder zijn bewaring' heeft. Delinquentie komt ook voor binnen of vanuit voorzieningen. Een veroordeling van die 'bewaarders' lijkt nog minder waarschijnlijk.

3.1.3. Samenhang met het jeugddelict

Bepaalde juristen vroegen zich af of met werkstraffen voor ouders niet wordt voorzien in een collectieve bestraffing van een misdrijf (jeugddelict) of *Sippenhaft* (bestrafing van een sibbe, een familie, een gezin) ([Keuleneer, 2023](#)). Die vlieger gaat niet op. Artikel 84 van de Jeugdbeschermingswet, waarop de actie in het plan steunt, is een **zelfstandig verzuimdelict**. Dat belet niet dat voor het bestraffen van het delict sprake moet zijn van een jeugddelict.

Een bestraffing van ouders kan **pas ten vroegste in de rechtspleging ten gronde** wanneer de jeugdrechtbank de feiten bewezen acht en de betrokken minderjarige de feiten heeft gepleegd. Loopt het zo'n vaart niet, dan is de bestraffing van een ouder niet mogelijk. Dat zal niet anders zijn met werkstraffen.

Bovendien is de gesloten oriëntatie in een afdeling van een gemeenschapsinstelling een mogelijke sanctie. In dat kader moet een **oriëntatieverslag** worden opgemaakt. Het moet onder meer een delict(en)analyse bevatten, met aanduiding van de prominente criminogene factoren die aanleiding hebben gegeven tot het jeugddelict. Is het in dat geval denkbaar dat een straf ten aanzien van ouders wordt uitgesproken vooraleer het oriëntatieverslag zich desgevallend heeft uitgesproken over het eventuele gebrek aan ouderlijk toezicht dat het jeugddelict zou hebben vergemakkelijkt?

3.2. Bezwaren tegen werkstraffen voor ouders

3.2.1. Ballonnenbeleid?

De verruiming van artikel 84 van de Jeugdbeschermingswet met werkstraffen is **slechts een 'suggestie' of 'optie' die de betrokken ministers onderzocht willen zien**. Met wat goede wil zou men dit 'onderzoek', in zoverre het om een onderzoeksopdracht gaat, als een actie kunnen zien. In het andere geval komen we in de buurt van **ballonnenbeleid** dat een bepaalde perceptie moet voeden.

Dat laatste zou ons niet mogen verbazen. In onze analyse van het gezinsbeleid van de jongste jaren duikt het **responsabiliseren van ouders** immers wel vaker op als recept in het beleids- en politieke discours (Loosveldt & Emmery, 2023).

Eén van de krachtlijnen van het actieplan is [ouderlijke verantwoordelijkheid](#). Dat was ook in de inzet van de **ouderstage** die met de wijziging van de Jeugdbeschermingswet in 2006 werd voorzien. Deze kon worden voorgesteld door het parket of bevolen door de jeugdrechtbank. Het moest hierbij gaan om personen die het ouderlijk gezag uitoefenen en die zich duidelijk *onverschillig* opstellen tegenover het delinquent gedrag, en waarbij de onverschilligheid bijdraagt tot de problemen van de minderjarige. De ouderstage (maximaal 30 contacturen) moest het [inzicht](#) van de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen over de minderjarige in het delictplegende gedrag van de minderjarige verhogen, hen via begeleiding wijzen op hun verplichtingen als verantwoordelijken voor de opvoeding van hun kinderen en hun verantwoordelijkheidsgevoel stimuleren. De ouderstage had een punitief karakter, zij het dat op uitvoeringsniveau het hulpverlenend karakter werd beklemtoond (Put, 2023). De

ouderstage moest ingegeven zijn door een motiverende aanpak die elke stigmatisering tegenging. Ouders die hun medewerking weigerden aan een opgelegde ouderstage, konden een strafsanctie oplopen.

Het draagvlak voor de ouderstage was beperkt en de [magistratuur](#) maakte er weinig gebruik van. In de praktijk werd vastgesteld dat de ouders die de ouderstage volgden veelal niet onverschillig stonden tegenover het delinquent gedrag van hun kinderen (Roose & De Bie, 2008). Na twee jaar werd het samenwerkingsakkoord opgezegd en droogde de financiering ervan op. Met het decreet-Jeugddelinquentierecht van 2019 werden de federale bepalingen rond de ouderstage uiteindelijk geschrapt.

3.2.2. Wettelijke basis onvoldoende precies

Hierboven hadden we het over de juridische kritiek op bepaalde acties uit het plan. Mogelijk laat de magistratuur zich bij het niet benutten van artikel 84 van de Jeugdbeschermingswet ook leiden door het algemeen rechtsbeginsel *nulla poena sine lege certa*. Bij een verruiming met werkstraffen zal dat niet anders zijn.

Het **volstaat immers niet dat er een wettelijke basis is om personen te bestraffen**. Die basis **moet ook voldoende precies zijn**, zodat rechtsonderhorigen weten wanneer hun gedrag al dan niet strafbaar is. Is dat het geval met de vigerende bepaling ('het feit vergemakkelijkt door gemis aan toezicht')? Ter vergelijking: bij de ouderstage was het criterium 'onverschilligheid tegenover het delinquent gedrag'. Om ouders te ontzeggen om de gezinsbijslag of andere sociale uitkeringen te innen waarop het kind recht geeft, moet sprake zijn van een kind dat wordt "grootgebracht [...] in omstandigheden die kennelijk en doorgaans niet voldoen aan de eisen inzake voeding, huisvesting en hygiëne". Een ouder die "door slechte behandeling, misbruik van gezag, kennelijk slecht gedrag of erge nalatigheid, de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar brengt", kan dan weer ontzet worden uit zijn of haar ouderlijk gezag.

Artikel 84 van de Jeugdbeschermingswet is overgenomen uit de wet van 15 mei 1912 betreffende de kindbescherming. De [parlementaire voorbereiding](#) van deze bepaling (1908) maakt gewag van een belangrijke 'innovatie'. Het is een strafsanctie die moeten worden onderscheiden van de bestraffing van de eigenlijke deelneming aan een misdrijf: "Il n'est donc pas nécessaire qu'il y ait eu complicité; le défaut de surveillance suffit. Ce mot

comprend nécessairement le fait de laisser vagabonder l'enfant, le fait de le faire ou de le laisser mendier, le fait de négliger son instruction ou son apprentissage et tous autres qui sont de nature à le démoraliser même par inaction. La nouvelle infraction est basée sur l'omission d'un des devoirs essentiels de la puissance paternelle; elle se prouvera sans peine par les circonstances de la cause".

Uit de parlementaire voorbereiding blijkt een eerder ruime invulling van het toezicht-begrip ('surveillance'), terwijl een strafbepaling vraagt om een enge, beperkende interpretatie.

'Opvoeding' is een totaalbegrip, en overstijgt het vervullen van een toezichtfunctie. Die benadering moet ertoe leiden dat jeugdmagistraten in dit kader niet het bilan van een opvoeding mogen opmaken. Het tegendeel beweren zou betekenen dat 'toezicht' hier een ruimere invulling krijgt dan bij de kwalitatieve aansprakelijkheid van ouders voor een onrechtmatige daad van hun kinderen, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen 'opvoeding' en 'toezicht' (zie hierna). Met de ruime formulering van 'persoon die de minderjarige onder zijn bewaring heeft' komen overigens ook andere personen dan ouders voor bestraffing in aanmerking.

Tegelijk kunnen we ons moeilijk voorstellen dat jeugdmagistraten zich geen rekenschap geven van de **lange lijdensweg ('opvoeding') die veel ouders met hun kind gelopen hebben**, ook bij gebrek aan toegankelijke jeugdhulp, voordat het jeugddelict wordt gepleegd.

Een persoon kan niet meer dan één keer voor dezelfde gedragingen of feiten worden bestraft. Het *non bis puniri in idem*-beginsel zou evenwel niet spelen bij recidive door een jongere. Hier zou er **geen beletsel zijn om ouders telkens opnieuw te bestraffen**. Het strafbare feit ligt niet in de gebrekkige opvoeding, wel in het (opnieuw) falende toezicht. Hier dringt zich, zoals gesteld, een beperkende interpretatie op van 'toezicht' op.

3.2.3. Beperkingen inherent aan een werkstraf

De **werkstraf** als hoofdstraf in correctionele zaken en politiezaken bestaat erin dat de veroordeelde kosteloos en tijdens de vrije tijd waarover hij naast eventuele of school- of beroepsactiviteiten beschikt, binnen een wettelijk bepaalde termijn, **arbeidsprestaties** levert

bij één van de door de strafwet limitatief opgesomde instellingen of organisaties (art. 37quinquies e.v. van het Strafwetboek).

Veel ouders hebben **simpelweg niet de veerkracht om er nog een werkstraf van maximaal 45 uren 'bij te nemen'**. Hoeveel gezinnen met een jeugddelinquent tellen slechts één kind? Kan men de middelen die vereist zullen zijn voor de opvolging van de werkstraffen niet beter investeren in het krachtgericht werken met ouders?

Voor zover de wet het toelaat, kan de werkstraf samen met een geldboete worden opgelegd. Een werkstraf kan maar, gegeven het verbod op dwangarbeid, worden opgelegd als de beklagde hiermee instemt. Wat is het **alternatief wanneer een ouder hiermee niet instemt**? Dan vallen we terug op de bestraffing die thans in de Jeugdbeschermingswet is voorzien. Mogelijk valt die te licht uit voor de betrokken ministers?

Wordt een werkstraf opgelegd, dan moet voorzien worden in een **vervangende gevangenisstraf of een vervangende geldboete** die kan worden toegepast bij niet-uitvoering of slechts gedeeltelijke uitvoering van de werkstraf. Vandaag is het mogelijke tarief voor 'falend' ouderlijk toezicht een gevangenisstraf van één dag tot zeven dagen. Bij een werkstraf van vijfenveertig uren of minder kan de rechter geen vervangende gevangenisstraf van acht dagen of meer opleggen. Dit geeft al aan dat de optie bij de ministers – beiden juristen - stoot op een aantal **limieten die inherent zijn aan de werkstraf**. Daarvoor is geen onderzoek nodig.

3.2.4. Doorkruist ouderlijke betrokkenheid in decreet- Jeugddelinquentierecht

Het decreet-Jeugddelinquentierecht steunt vandaag op **betrokkenheid van ouders**. Het bepaalt dat het opnemen van de verantwoordelijkheid bij de uitoefening van de rechten en de plichten door de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken op alle niveaus van de maatschappelijke tussenkomst moet worden geëerbiedigd. Ouders zijn onder meer betrokken bij een bemiddeling en een positief project. Vanuit een afdeling gesloten begeleiding wordt een forensisch traject met een vooraf bepaalde maximale duur afgelegd, dat residentieel start binnen de afdeling en waarbinnen vanuit een gedeeld handelingsplan

actief wordt toegewerkt naar re-integratie in de samenleving en verbinding met het gezin en de netwerk- en contextfiguren van de minderjarige verdachte of delictpleger. Een ambulante maatregel of sanctie kan bestaan uit delictgerichte contextbegeleiding. Een werkstraf lijkt de **samenwerking met ouders eerder op de helling** te plaatsen.

3.2.5. Burgerlijke aansprakelijkheid van ouders weg van foutvermoeden

Het actieplan verwijst naar de **burgerlijke aansprakelijkheid van ouders voor de onrechtmatige daad gesteld door hun minderjarige kinderen** (art. 1384 oud Burgerlijk Wetboek). Ouders zijn aansprakelijk voor de daden van hun minderjarige kinderen, tenzij ze kunnen bewijzen dat ze een **goede opvoeding** hebben gegeven én een **zorgvuldig toezicht** hebben gehouden. Die aansprakelijkheid berust op een *vermoeden van fout* in hoofde van de ouders. Dit vermoeden is weerlegbaar. In de rechtspraak blijkt dit evenwel geen evidentie te zijn. De begrippen ‘goede opvoeding’ en ‘voldoende toezicht’ worden verschillend geïnterpreteerd, waardoor het aan rechtszekerheid ontbreekt.

Een [wetsvoorstel](#) – dat een hoge kans op slagen maakt – strekt ertoe deze regeling te vervangen door een **foutloze aansprakelijkheid** in hoofde van de ouders, adoptanten, voogden en pleegzorgers, voor zover deze, geheel of gedeeltelijk, titularis zijn van het gezag over de persoon van de minderjarige. Dit is in se een verstrenging van de ouderlijke aansprakelijkheid, met dien verstande **dat discussies over ‘opvoeding’ en ‘toezicht’ wegvallen (gekoppeld aan de verplichting van een familiale verzekering). Strafrechtelijk zou men deze discussie terug willen aanwakkeren?**

Enkel voor schade veroorzaakt door minderjarigen van zestien jaar of meer, eventueel in het kader van een jeugddelict, kunnen met dit wetsvoorstel de ouders aan hun aansprakelijkheid ontkomen door aan te tonen dat de schade niet het gevolg is van een gebrek aan toezicht van hun kant (het tegenbewijs van een goede opvoeding valt weg). Deze uitzondering wordt hierdoor verantwoord “dat de ouders in feite een aanzienlijk geringere impact hebben op de gedragingen van minderjarigen van meer dan 16 jaar. Deze hebben een grotere maturiteit en genieten ook in feite een grotere vrijheid van handelen. Ook hun juridische situatie wordt in verschillende opzichten gekenmerkt door een grotere zelfstandigheid”.

De idee met foutloze aansprakelijkheid lijkt dus te zijn dat ouders jongere kinderen kunnen weerhouden van schade-verwekkende gedrag door opvoeding en toezicht, maar dat de discussie hierover niet wordt gevoerd. Voor jongeren van 16 jaar en ouder is 'preventie door opvoeding' niet meer aan de orde. Ouders kunnen aan hun aansprakelijkheid ontkomen door voldoende toezicht in te roepen. Ter vergelijking: naar Nederlands recht zijn ouders niet aansprakelijk voor minderjarigen van 16 jaar en ouder.

3.2.6. Straffen om te straffen: niet evidence-based

Bij de effectiviteit van de werkstraf voor 'nalatige' ouders moeten grote vraagtekens worden geplaatst. Wat willen de ministers hiermee bereiken? Kan er van een werkstraf – waarmee een beklaagde moet instemmen – een afschrikkingseffect uitgaan? Het lijkt weinig waarschijnlijk dat een werkstraf voor een ouder de aard van de relatie tussen een ouder en zijn of haar kind zal veranderen.

Het decreet-Jeugddelinquentierecht schrijft overigens voor dat elk optreden het herstel van de banden met de context moet beogen. Een werkstraf voor ouders lijkt dan eerder **contra-productief**.

“Punishing parents for a perceived lack of responsibility on their part accelerates family conflict and breakdown. For example, these measures aggravate the poverty that lies behind so much anti-social behaviour. Fining parents deprives not only the child whose conduct triggered the court action, but also any siblings, of at least some measure of the parents' financial and personal support. Parental responsibility laws are unlikely to ameliorate any of the damaging family conditions which induce young people into offending behaviour, indeed these laws fail to address the underlying problems and serve to deepen divisions and further alienate vulnerable families. They lead to strains in families where relationships are already tense and fragile and they convert parents and children into adversarial parties in the home” (Arthur, 2005, 240).

De ministers kunnen ook onmogelijk geloven dat verplichte arbeidsprestaties het inzicht zullen doen rijpen dat het toezicht op de delictpleger beter moet of dat arbeid op zich zal bijdragen aan een verbeterd toezicht op de delictpleger.

Tijdens het uitvoeren van de werkstraf kan er alleszins geen toezicht zijn.

Het zou overigens fout zijn te veronderstellen dat de jongere op dat moment geplaatst is in een gemeenschapsinstelling. De jongere kan even goed thuis zitten met huisarrest of met een elektronische enkelband terwijl vader of moeder zijn of haar werkstraf uitvoert. Ziet men het plaatje? Na de invoering van de werkstraf zou het moeilijk worden om over 'onbedoelde effecten' te spreken.

Het valt ook moeilijk in te zien hoe werkstraf voor een ouder voor minder recidive kan zorgen.

Het kan dus enkel te doen zijn om te ***straffen om te straffen***.

“An effective youth crime reduction and prevention philosophy is one that addresses the life experiences of children and in which prevention is promoted through the collaborative and integrated activities of a range of services. Increasingly punitive measures used to deal with young offenders and their families camouflage the State's unwillingness to maintain a social infrastructure that provides parents with the support, resources and services they need to care for their children. The parental responsibility laws oversimplify the complex linkage between parenting and delinquency in a reductionist effort to blame parents for their children's wrongs. If the government is serious about tackling juvenile offending behaviour then rather than penalising parents, resources must be allocated to intervene positively in young people's lives to prevent them engaging in offending behaviour” (Arthur, 2005, p. 249).

Het decreet-Jeugddelinquentierecht schrijft voor dat elk optreden **rekening moet houden met de kennis en inzichten verworven uit wetenschappelijk onderzoek en goede praktijken**. Met het behoud van de uithandengeving ging de decreetgever in tegen het eigen principe (nu wil men “onderzoeken of het wenselijk is om de procedure voor uithandengeving te verstrengen”, wat wellicht begrepen moet worden als een versoepeling om uit handen te geven). Het opleggen van werkstraffen lijkt al evenmin *evidence-based* te zijn.

4. Tot slot

Voor de [Vlaamse minister van Justitie](#) is het plan ‘onmiddellijk van kracht’. De [Vlaamse minister van Welzijn](#) stelde dan weer dat de maatregelen nog niet definitief zijn. Een voorontwerp van decreet dat een aantal acties omzet in regelgeving is inmiddels goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

Met dit plan ontstaat de indruk dat een louter **retributieve benadering** de bovenhand haalt op een welzijnsbenadering: ‘straffen’ moet volstaan om tot inkeer te komen. Dit is een wel heel achterhaalde benadering.

Over de **oorzaken van criminaliteit en jeugddelinquentie** in het bijzonder is nooit het laatste woord gezegd. Daarvoor hebben we de criminologie. Wat ook zeker is, is dat de **mens- en maatschappijvisies het publieke debat over de oorzaken van jeugddelinquentie voeden**. In die zin moet de ‘bestrafing van ouders’ in het actieplan ook gelezen worden: het gaat om de aankondiging van een optie die men wil onderzoeken. Met de aankondiging lijkt een deel van de buit al binnen. Noteer in dat verband dat steun voor het responsabiliseren van ouders in de publieke opinie niet gelijk is aan steun voor het bestraffen van ouders (Brank en Weisz, 2004).

Wie zich verzet tegen het bestraffen van ouders van jeugddelinquenten, ontkent de correlatie tussen ‘opvoeding’ en ‘delinquentie’ niet. Opvoeding is geen mooi af te bakenen causale factor en is zelf het product van vele interacties. Men **kan er bijvoorbeeld voor kiezen om de eigen kwetsbaarheden van de ouders en de sociaaleconomische deprivatie niet te zien, maar die keuze zal contraproductief zijn**, zowel voor de ouders, de delictpleger, het beleid én de samenleving.

“Economic hardship has a growing and devastating effect on families and influences children through its impact upon parents’ behaviour towards children. For example, the stress caused by poverty is believed to diminish parents’ capacity for supportive and consistent parenting. Families living in poverty are often unable to provide the necessary emotional support and stimulation critical to healthy child development. Family incomes and poor housing can also lead to weaker parental supervision and control [...]. Thus economic and environmental factors collaborate to make it more difficult to be an effective parent” (Arthur, 2005, p. 239)

Tegenover volkomen 'nalatige' of 'onverschillige' ouders (van waar komt die nalatigheid of onverschilligheid?) staan ongetwijfeld ook ouders die de wanhoop nabij zijn en mogelijk al jaren miskend zijn in hun vraag om hulp. De jeugdmagistraten zullen hier niet blind voor zijn wanneer zij een (bijkomende) mogelijkheid krijgen om ouders te bestraffen. Tegenover het niet benutten van deze mogelijkheid – wat de werkstraf de facto tot symboolwetgeving zal maken - zal de dagjespolitiek geen verweer hebben.

5. Bibliografie

Arthur, R. (2005). Punishing Parents for the Crimes of their Children. *The Howard Journal* 44(3), 233–253.

Brank, E. M., & Weisz, V. (2004). *Paying for the Crimes of Their Children: Public Support of Parental Responsibility*. University of Nebraska-Lincoln, Department of Psychology, 465-475.

Cliëntenforum (2023, 28 juni). *Actieplan Jeugddelinquentie. Een tekort aan cliëntexpertise*. www.clientenforum.be/artikels/actieplan-jeugddelinquentie-een-tekort-aan-clientexpertise

Dopper, C., Loef, M., & Danen, S. (2023). *Jeugdcriminaliteit. Lessen uit de praktijk*. Nederlands Jeugdinstituut <https://nederlands-jeugdinstituut.foleon.com/jeugdcriminaliteit/lessen-uit-de-praktijk>

Keuleneer, F. (2023, 14 juni) in *Het Laatste Nieuws*. Moeten ouders mee gestraft kunnen worden voor de criminele feiten van hun kinderen? <https://www.hln.be/binnenland/debat-van-de-dag-moeten-ouders-mee-gestraft-kunnen-words-voor-de-criminele-feiten-van-hun-kinderen~aafc71be/?fbclid=IwAR3vIFD3ZsZsWWoqNK1FdmLD-IImcZORPJJ4hWhQrOzDc2PDUoGAGawe71I?fbclid=IwAR3vIFD3ZsZsWWoqNK1FdmLD-IImcZORPJJ4hWhQrOzDc2PDUoGAGawe71I>

Loosveldt, G., & Emmerly, K. (2023). *In de maalstroom. Een staat van het gezinsbeleid in Vlaanderen 2022*. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee Hogeschool).

Naert, J., & Debruyne, P., & Roose, R. (2023, 16 juni). ‘Straf, straffer, strafst: gij zult uw kinderen en jongeren behoorlijk opvoeden. *Knack.be* www.knack.be/nieuws/belgie/justitie/straf-straffer-strafst-gij-zult-uw-kinderen-en-jongeren-deftig-opvoeden/

- Noens, P. (2023, 19 juni). Als ze maar goed opgevoed worden? Zo simpel is het niet. *De Standaard*. https://www.standaard.be/cnt/dmf20230618_97632249
- Nuytiens, A. (2023). *Een participatief praktijkgericht onderzoek naar KOMPAS+ Eindrapport*. Academische Werkplaats Jeugdzorg Emmaüs. https://www.jeugdhulp.be/sites/default/files/documents/03_03_2023_Eindrapport_KOMPAS%2B.pdf
- Pleysier, S. (2023). Kortverblijf als 'ultimum remedium'? Over de wankelende principes van het jeugddelinquentierecht (bis). *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, nr. 2, 67-75.
- Put, J. (2021). *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*. die Keure.
- Reynders, G. (2023, 26 juni). Vlaams Actieplan Jeugddelinquentie: wat met vroeg en nabij? *Agorawebzine.be*. <https://www.agorawebzine.be/artikels/vlaams-actieplan-jeugddelinquentie-wat-met-vroeg-en-nabij>
- Roose, R., & De Bie, M. (2008). Over ouderstages of de moeilijke zoektocht naar onverschillige ouders. *Agora*, nr. 1, 30-33.
- Unie van Nederlandstalige Jeugd magistraten (2023, 14 juni) in *vrt.be*. Jeugdrechters kritisch over plan tegen jeugdcriminaliteit: "Nog méér met beschuldigende vinger wijzen naar ouders?" <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/06/14/kritiek-rechters-demir-crevits-straffen-ouders-jeugdcriminalitei/>
- Vettenburg, N., & Wagrave, L. (2008). Maatschappelijke kwetsbaarheid, school en verstedelijking. In I. Weijers & C. Eliaerts, *Jeugdcriminologie. Achtergronden van jeugdcriminaliteit* (pp. 183-205). Boom Juridische Uitgevers.
- Vlaamse Jeugdraad (2023, 6 juli). *Standpunt: Opgepast Gevaarlijke Jongeren!* <https://vlaamsejeugdraad.be/nl/nieuws/standpunt-opgepast-gevaarlijke-jongeren>

Kenniscentrum Gezinswetenschappen

Huart Hamoirlaan 136, 1030 Schaarbeek

facebook.com/gezinswetenschappen

twitter.com/gezinswetensch

kczinzinswetenschappen.odisee.be | odisee.be